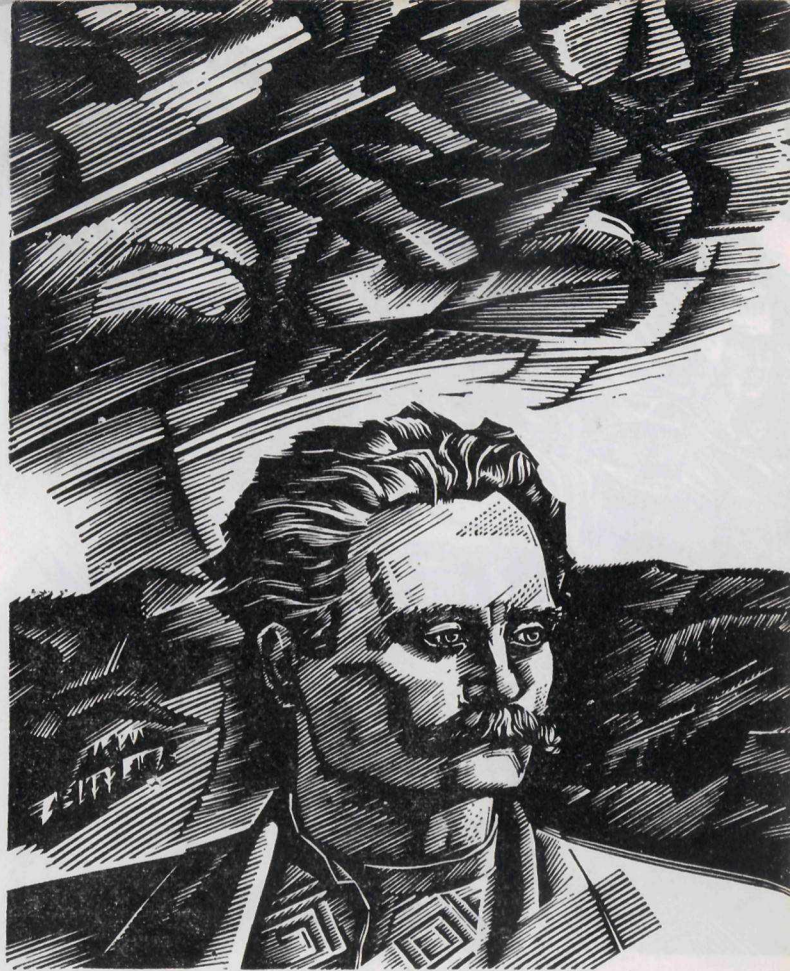

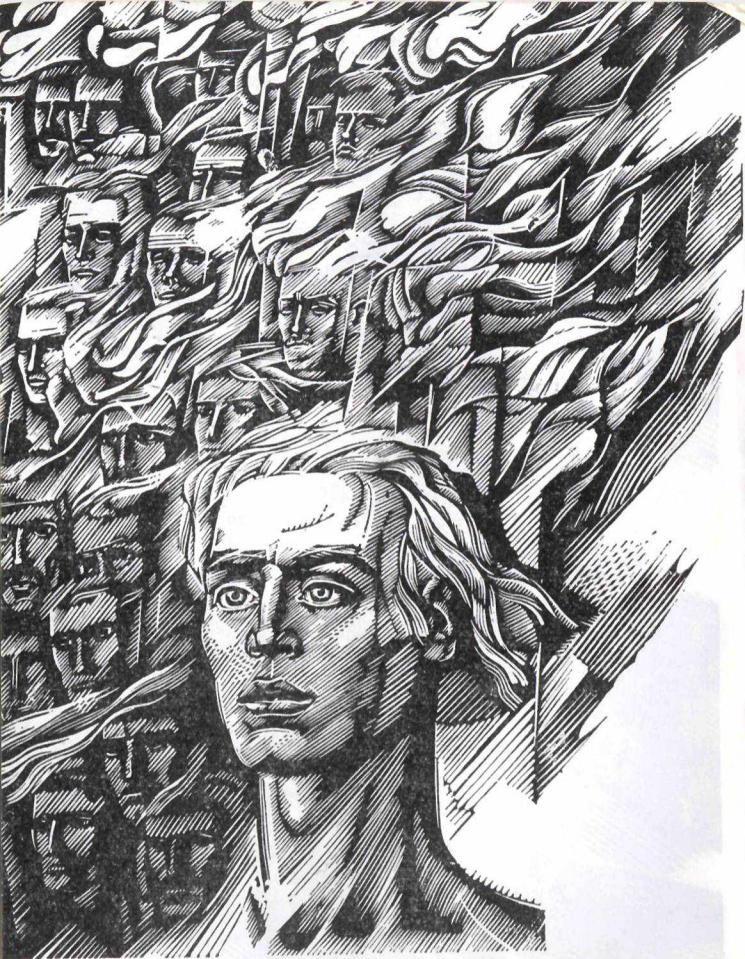

ІВАН
ФРАНКО
ВИБРАНІ
ПОЕЗІЇ

IVAN
FRANKO
CHOIX
DE POEMES

Иван Спанко

John P. Jones

ІВАН
ФРАНКО

ВИБРАНІ
ПОЕЗІЇ

IVAN
FRANKO

CHOIX
DE POEMES

TRADUIT
DE L'UKRAINIEN
PAR HENRI ABRIL

Київ

Видавництво художньої літератури «Дніпро» 1983

Kiev
Editions «Dnipro» 1983

У1
Ф83

Переклад на французьку
АНРІ АБРІЛЬ
Передмова
ДМИТРА ПАВЛИЧКА
Préface par
DMYTRO PAVLYTCHKO

70403—238
Ф M205(04)—83 238.83. 4702590100

© Editions «Dnipro», 1983

ПОЕЗІЯ ІВАНА ФРАНКА

Талант — це не кількість. Але, якщо його творіння не лише якісно, а й кількісно вражають нас, ми відчуваємо до нього безмежну пошану. Іван Франко належить до великих письменників-мислителів, у творчому надбанні котрих патхненна думка помножена на титанічний труд, якість поєднана з кількістю, як світло з безміром неба. Завжди буде предметом подиву Франкове недовге життя (1856—1916), перенизане поневірянням по австро-угорських в'язницях, різними клопотами, далекими від літературної роботи, палене й півечене важкою хворобою, шарпане дрібними, але лютими ворогами з табору української та польської націоналістично настроєної і клерикальної інтелігенції,— життя, що всупереч тому всьому видало грандіозний духовний урожай — тисячі художніх творів та наукових досліджень, на кожному з яких видно печать пророчої мислі і світового генія.

У п'ятдесятитомному виданні творів Івана Франка, яке здійснює з 1976 року Академія наук УРСР, поезія займає тринадцять книг, по 500—600 сторінок кожна. Сім перших томів — оригінальна поетична творчість, шість подальших — переклади й переспіви. Тому зрозуміло, що ця маленька книжка поезій Івана Франка є лише іскрою з велетенського вогнища, і, хоч вона передає природу вогню, з якого постала, все ж таки навряд чи може зобразити потужний клекіт вулканічного полум'я, біг лавини по схилах, мерехтіння сьйливої корони над крутизнами гуркітливої гори Франкового поетичного слова. Поезію Івана Франка неможливо осягти при антологічному підході до неї, але ця збірка може й повинна зацікавити франкомовного читача творчістю українського класика, вкинути

іскру благородного франківського вогню в душу людини.

Перший опублікований вірш Івана Франка «Народна пісня» не має дати написання, а з'явився він у студентському журналі «Друг» 1874 року. Останній вірш поета «Приємний вид» датовано 8 лютого 1916 року. Отже, Франкова поезія — дивне явище важкого передреволюційного сорокаріччя в історії українського народу. Вона відбила національні боління розірваної між імперіями Романових і Габсбургів української землі, але головною ідейною цінністю тої творчості є скерованість на революційну перемену суспільного життя. Треба постійно пам'ятати, що революційність поезії Івана Франка завжди зринала з його невтишимої соціальної пристрасті, а тому вона позбавлена вузьконаціонального звучання. Її голос — це голос «вічного революціонера», голос духа прогресу, голос болісного й гнівного переживання будь-якої несправедливості. Іван Франко звертався своїми віршами до рекрутів австро-угорської армії, закликаючи їх учитися стріляти, бо доведеться у майбутньому зіткнутися в бою зі своїми гнобителями. «Революція — єдине, кохане дитя моє», — проголошував поет в одному з пізніших своїх творів; «Вічним революціонером» — гімном визволення з тюремних мурів капіталістичної дійсності — починав свою знамениту книгу «З вершин і низин». Велич Івана Франка виявилася в тому, що він пов'язував свої революційні гасла й надії з робітниками, з тоді ще малочисленим і погано організованим пролетаріатом, з нужденним, безземельним селянином, що, ставши на міські заробітки, прагне колективно захиститися від визискувачів і тим самим засвідчує робітничу свідомість. Поет зумів розглядіти нову людину своєї епохи. Вплив марксизму на естетику Івана Франка зумовив палючу актуальність його поезії.

Вершиною Франкової громадянської лірики раннього періоду є вірш «Каменярі». Загальнолюдський поступ зображено тут як будівництво дороги крізь урвища й скелі; каменярі повинні розбити молотами гірські громаддя, розрівняти й вистелити власними кістками шлях. Що їх веде? Чий голос гримить над ними: «Лупайте сю скалу!»? Хто зробив їх «рабами волі»? Що змусило «добровільно взяти на себе пута»? Віра в нове життя, в добро, що прийде по їхній дорозі в світ,— ось та сила, яка не дозволила нікому з них кинути молота й повернутись додому. Ніхто в світовій поезії не показав так пластично божество ідейної переконаності, здатне вести за собою на смертний подвиг «не героїв», а звичайних людей, як це зробив Іван Франко в своїх невмирущих «Каменярах». І сам він був названий Каменярем, ім'ям, що передає характер усієї його творчості,— трагічний, прометеївський, але найвищою мірою людяний характер.

Соціальна пристрасть клекоче й грає в поезії всіх періодів і всіх настроїв нелегкого Франкового життя. Книжки «Зів'яле листя» та «Із днів журби», де, здавалося б, на зміну молодечому, каменярському духові приходять ослаблений розчаруванням ліричний герой гамлетівського типу, при детальнішому вивченні виявляються такими ж вогнисто-соціальними протестами, як і його політичні поезії з юнацьких літ. Справа тільки в тому, що в них соціальні мотиви приховані за інтимним і філософським, зовні стриманим, але зсередини таким же непримиренним до будь-якої фальші, до тупоумства й продажності могутнім словом. Але, що більш місця в ліриці Івана Франка займає інтимна сповідь і філософська рефлексія, то більше прояснюється й поглиблюється його душа, хвора болями інших людей, чиста душа велетня, готового вмерти за свої ідеали. Буржуазно-націоналістична критика бачила тріщини в дзвоні Франкової поезії, вона тих-

цем раділа з того, що звук його начебто став сиплим і хриплуватим, а вголос лаяла його за відступ від громадянських тем, звинувачувала у занепадництві. Сам поет відповів наклепникам та фальсифікаторам його творчості, і в тих відповідях ми повинні шукати не тільки правду про франківський поетичний феномен, але й розкриття таємниць будь-якої оптимістичної трагедії, глибоко печальної радості, з того, що пощастило збудити громадське сумління в серцях мільйонів.

У передмові до збірки віршів «Із літ моєї молодості» (1913) Іван Франко писав: «В своїй оце вже близько 40-літній літературній діяльності я переходив різні ступні розвою, займався дуже різномірною роботою, служив різним напрямам і навіть націям, бо доводилося попрацювати немало, крім нашої української, також польською, німецькою та російською мовою. Та скрізь і завсігди у мене була одна провідна думка — служити інтересам мого рідного народу та загальнолюдським поступовим, гуманним ідеям». Іван Франко засуджував тиранію й ворожнечу між народами, він проповідував свободу й дружбу націй, він оскаржував неробство й паразитизм панівних класів і підносив як найвищу моральну категорію людську працю, він був співцем громадянської жертвності, він стверджував, що значну особистість можуть народити лише благородні суспільні ідеали, служіння яким — терниста дорога. Ці загальнолюдські й гуманні ідеї, які ніколи не втраять своєї принадливості й правоти, висунули свого речника Івана Франка в ряди революційних письменників, письменників, що всіма мовами, якими їм доводилось писати і якими перекладено їхні твори, працюють на благо всіх націй, стають світочами свого рідного народу і всього людства.

Дмитро ПАВЛИЧКО

LA POESIE D'IVAN FRANKO

Le talent, certes, n'est pas affaire de quantité. Mais Ivan Franko compte parmi ces grands écrivains dont la pensée inspirée est multipliée par un labeur titanesque et chez qui la qualité se marie au nombre, comme la lumière à l'immensité du ciel.

Ivan Franko, grand classique de la littérature ukrainienne, fut à la fois nouvelliste, romancier, poète, dramaturge, éminent spécialiste d'histoire littéraire et d'ethnographie, et l'on ne peut qu'être étonné par l'abondance prodigieuse d'une œuvre marquée au sceau du génie universel et enfantée au cours d'une vie relativement brève (1856—1916), où se succédèrent les séjours dans les prisons austro-hongroises (le poète était originaire de Galicie, alors rattachée à la couronne des Habsbourg), et de multiples soucis et tracasseries extra-littéraires, où il fut martyrisé par une grave maladie, assailli et tourmenté par une foule d'ennemis mesquins mais féroces de l'intelligentsia nationaliste et cléricale, tant ukrainienne que polonaise.

Dans l'édition en cinquante volumes des œuvres d'Ivan Franko, entreprise depuis 1976 par l'Académie des Sciences de la RSS d'Ukraine, la poésie occupe treize tomes de 500 à 600 pages chacun : les sept premiers réunissent l'œuvre poétique originale, les six autres les traductions et adaptations diverses. On conçoit donc que ce mince recueil n'offre qu'une étincelle de l'immense brasier, étincelle qui peut cependant donner une idée du feu d'où elle jaillit : le puissant verbe poétique de Franko.

La première poésie publiée, « Chanson populaire », n'est pas datée mais elle parut dans la revue estudiant-

tine « Droug », en 1874. Les derniers vers, « Un aspect agréable », portent la date du 8 février 1916. Ainsi, l'œuvre poétique d'Ivan Franko a-t-elle reflété et marqué les quarante années prérévolutionnaires de l'histoire du peuple ukrainien. On y sent les peines et les souffrances de la terre d'Ukraine écartelée entre l'empire des Habsbourg et celui des Romanov ; mais la valeur principale de cette œuvre, quant à son contenu, est d'avoir toujours eu pour cible la transformation révolutionnaire de la vie sociale.

Il ne faut pas oublier que l'esprit révolutionnaire de la poésie de Franko surgissait de son inlassable passion sociale, et c'est ce qui lui a épargné tout nationalisme trop exigü. Sa voix est celle de l'« éternel révolutionnaire » qui ne cesse d'aspirer au progrès et de condamner les injustices avec douleur et violence. Le poète s'adresse aux recrues de l'armée austro-hongroise en leur demandant d'apprendre à bien tirer car elles auront plus tard à se servir de leurs armes dans le combat contre les oppresseurs. « La révolution est mon unique enfant chéri », proclame-t-il dans une de ses dernières œuvres. Tout en appelant, dès l'hymne de l'« éternel révolutionnaire », les ouvriers alors peu nombreux, mal organisés, et les paysans sans terre à s'affranchir du joug de l'exploitation, il a su entrevoir l'homme des temps nouveaux. L'influence du marxisme sur l'esthétique d'Ivan Franko n'a pas peu contribué à la résonance universelle et toujours grandissante de sa poésie.

C'est avec « Les casseurs de pierres » que culmine la première période du lyrisme civique de Franko. Dans la poésie mondiale nul n'a montré avec autant de relief la force des convictions et des idéaux qui mènent à l'exploit non pas des « héros » mais de simples mortels. Ivan Franko fut lui-même un authentique « casseur de pierres », qualificatif qui caractérise le mieux son

œuvre : tragique, prométhéenne, mais héroïque et humaine au plus haut degré.

La passion civique et sociale imprègne toutes les périodes de la poésie de Franko et tous les états d'âme de son existence si âpre et difficile. Les livres « Feuilles fanées » et « Jours de tristesse », où l'esprit valeureux et l'abnégation du « casseur de pierres » semblent s'effacer devant le héros lyrique de type hamletien, affaibli par le désenchantement, laissent cependant apparaître, à y regarder de plus près, la même ardente protestation sociale qui imbibait la poésie politique du jeune Franko. Les motifs sociaux y sont voilés par le verbe intime et philosophique, extérieurement réservé, mais d'une intransigeance toujours aussi foncière vis-à-vis du mensonge, de la turpitude et de la vénalité. Cependant, plus le lyrisme de Franko s'ouvre à la confession et aux méditations philosophiques, plus on voit s'éclaircir et s'approfondir son âme déchirée par les souffrances humaines, cette âme pure et intègre d'un géant prêt à mourir pour ses idéals.

Ivan Franko écrivait en 1913 dans la préface au recueil « Poésies de jeunesse » : « En près de quarante ans d'activité littéraire je suis passé par différentes étapes, je me suis adonné à des travaux fort divers, j'ai servi plusieurs tendances et même plusieurs nations, car outre l'ukrainien j'ai écrit en polonais, allemand et russe. Mais toujours et partout une seule pensée m'a guidé : servir les intérêts de mon peuple et les idées avancées, humanistes du monde. » Parce qu'il n'a jamais failli à cette mission, parce qu'il a condamné la tyrannie et l'hostilité des peuples entre eux, célébré le travail comme la catégorie sociale suprême, parce qu'il fut le héraut du sacrifice social pour le triomphe des nobles idéals humains, Ivan Franko restera un des flambeaux de son peuple et de toute l'humanité.

Dmytro PAVLYTCHKO

ГІМН

Замість пролога

Вічний революціонер —
Дух, що тіло рве до бою,
Рве за поступ, щастя й волю, —
Він живе, він ще не вмер.
Ні попівськії тортури,
Ні тюремні царські мури,
Ані війська муштровані,
Ні гармати лаштовані,
Ні шпionське ремесло
В гріб його ще не звело.

Він не вмер, він ще живе!
Хоч від тисяч літ родився,
Та аж вчора розповився
І о власній силі йде.
І простується, міцніє,
І спішить туди, де дніє;
Словом сильним, мов трубою,
Міліони зве з собою, —
Міліони радо йдуть,
Бо се голос духа чуть.

Голос духа чути скрізь:
По курних хатах мужицьких,
По верстатах ремісницьких,
По місцях недолі й сліз.
І де тільки він роздасться,
Щезнуть сльози, сум, нещастя,
Сила родиться й завзяття
Не ридать, а добувати,

HYMNE

En guise de prologue

Esprit qui fais lutter le corps
Pour une vie heureuse et fière,
Eternel révolutionnaire,
Tu vis toujours, tu n'es pas mort.
Ni les soldats qu'on a dressés,
Ni les canons qu'on a graissés,
Ni le fer des inquisiteurs,
Ni les infâmes délateurs,
Ni les cachots des tsars, des rois,
N'ont pu venir à bout de toi.

Tu n'es pas mort, tu vis encore!
Bien que né il y a très longtemps,
Tu sors des langes maintenant,
Toujours plus audacieux, plus fort.
Et tu te hâtes donc là-bas,
Où le jour se lève déjà;
Ta voix-clairon lance l'appel,
Et des millions vont derrière elle,
Le cœur joyeux et plein d'ardeur
A suivre l'esprit rédempteur.

Et l'on entend partout ta voix:
Au fond des huttes paysannes,
Là où les gens suent et ahanent,
Là où le malheur se déploie.
Dès qu'elle retentit, lointaine,
Les gens oublient larmes et peines,
La force naît, et le désir
D'aller chercher, de conquérir

Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Вічний революціонер —
Дух, наука, думка, воля —
Не уступить пільмі поля,
Не дасть спутатись тепер.
Розвалилась зла руїна,
Покотилася лавина,
І де в світі тая сила,
Щоб в бігу її спинила,
Щоб згасила, мов огонь,
Розвидняючийся день?

[1880]

Un sort meilleur dans les combats:
Pour les enfants, sinon pour soi.

Eternel révolutionnaire,
Esprit de science et liberté,
Rien ne pourra plus t'arrêter,
Ni dissimuler ta lumière.
Le mal déjà menace ruine,
Et l'avalanche s'achemine:
Y a-t-il force qui pourrait
Freiner sa course désormais,
Eteindre comme un feu dans l'âtre
Le jour naissant, l'aube d'albâtre ?

[1880]

З циклу «Веснянки»

I

Дивувалась зима:
Чом се тають сніги,
Чом леди присли всі
На широкій ріці?

Дивувалась зима:
Чом так слабне вона,
Де той легіт бересь,
Що теплом пронима?

Дивувалась зима:
Як се скріпла земля
Наливаєсь теплом,
Оживає щодня?

Дивувалась зима:
Як посміли над сніг
Проклюнутись квітки
Запахуці, дрібні?

І дунула на них
Вітром з уст ледяних,
І пластом почала
Сніг метати на них.

Похилились квітки,
Посумніли, замклись;
Шура-бура пройшла —
Вони знов піднялись.

Printanières

I

Et l'hiver s'étonnait :
Pourquoi la neige fond,
Pourquoi sur le grand fleuve
Les glaces se défont ?

Et l'hiver s'étonnait
D'être à ce point fragile ;
D'où venait ce vent tiède
Qui le rendait fébrile ?

Et l'hiver s'étonnait
De voir cette chaleur
Qui pénétrait le monde,
L'animant d'heure en heure.

Et l'hiver s'étonnait :
Mais par quel sortilège
Les fleurs au doux parfum
Viennent percer la neige ?

Et il soufflait sur elles
De sa bouche glacée,
En rafales de neige
Voulait les renverser.

Les fleurs soudain chagrines
Se courbaient, se fermaient ;
Mais passée la tempête,
Elles se relevaient.

І найдужче над тим
Дивувалась зима,
Що на цвіт той дрібний
В неї сили нема.

27 марта 1880

II

Гримить! Благодатна пора наступає,
Природу розкішная дрозж пронимає,
Жде спрагла земля плодотворної зливи,
І вітер над нею гуляє бурхливий,
І з заходу темная хмара летить —
Гримить!

Гримить! Тайна дрозж пронимає народи,—
Мабуть, благодатная хвиля надходить...
Мільйони чекають щасливої зміни,
Ті хмари — плідної будучини тіни,
Що людськість, мов красна весна, обновить...
Гримить!

1880

III

Гріє сонечко!
Усміхається небо яснее,
Дзвонить пісеньку жайвороночок,
Затонувши десь в бездні-глу́біні.
Кришталевого океану...

Et l'hiver s'étonnait
D'être ainsi sans vigueur,
D'avoir si peu d'empire
Sur les petites fleurs.

27 mars 1880

II

Il tonne ! Le temps de l'allégresse arrive,
Toute la nature frissonne et s'avive,
La terre assoiffée pressent l'ondée féconde,
Le vent se déchaîne et sillonne le monde,
A l'Ouest déjà les nuées noires bourgeonnent —
Il tonne !

Il tonne ! Voilà les peuples tout fébriles :
Peut-être le temps d'allégresse vient-il...
Des millions de mains cisèlent la joie pure,
Ces nuées sont l'ombre du fécond futur ;
Au printemps qui vient les hommes s'abandon-
nent...

Il tonne !

1880

III

Te revoici, doux soleil !
Le ciel limpide sourit,
L'alouette chante quelque part,
Plongée dans les bleus abîmes
D'un océan cristallin...

Встань,
Встань, орачу! Вже прогулі вітри,
Проскрипів мороз, вже пройшла зима!
Любо дихає воздух леготом;
Мов у дівчини, що з сну будиться,
В груді радісно б'єсь здорова
Молодая кров,
Так і грудь землі диха-двигась
Силом дивною, оживущою.
Встань, орачу, встань!
Сій в щасливий час золоте зерно!
З трепетом любові мати щирая
Обійме його,
Кров'ю теплою накормить його,
Обережливо виростить його.

Гей, брати! В кого серце чисте,
Руки сильні, думка чесная,—
Прокидайтеся!
Встаньте, слухайте всемогущого
Поклику весни!
Сійте в головах думи вольні,
В серцях жадобу братолюбія,
В грудях сміливість до великого
Бою за добро, щастя й волю всіх!
Сійте! На пухку, на живу ріллю
Впадуть сімена думки вашої!

28 марта 1880

IV

Вже сонечко знов по лугах
Почало весняную роботу;
І знов по широких полях
Полились ріки людського поту.

Lève-toi,
Lève-toi, laboureur ! Les vents ne hurlent plus,
L'hiver a emporté ses frimas et ses gels,
Caressante est la brise...
Comme une fille qui s'éveille
Et dont le jeune sang
Bat avec gaieté dans la poitrine,
La terre se ranime,
Des forces prodigieuses soulèvent son sein.
Lève-toi, laboureur, lève-toi,
Et sème le grain d'or dans la belle saison !
Mère chaleureuse, étends sur lui
Ton amour frémissant,
Nourris-le de ton sang si tiède,
Fais-le germer tout doucement.

O frères qui avez le cœur pur,
Des bras vigoureux, la conscience nette,
Réveillez-vous !
Levez-vous et écoutez
Le puissant appel du printemps !
Semez la fraternité dans les cœurs,
Semez de libres pensées dans les esprits,
Et dans les poitrines le courage
De lutter pour le bien, pour la liberté !
Semez ! Et dans la terre friable, labourée,
Tomberont les graines de votre pensée.

28 mars 1880

IV

Déjà, comme à chaque printemps,
Le soleil partout se démène ;
De nouveau dans les vastes champs
Coule à flots la sueur humaine.

По тихій, по чистій ріці
Знов сріблястая риба гуляє;
По голій, тісній толоці
Знов худоба худа шкандибає.

Дзвенить птахів співами ліс,
І зозуля кує коло кладки;
Дорогою тягнеться віз —
Секвестратор в село за податки.

28 марта 1880

V

Земле, моя всеплодющая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині,
Краплю, щоб в бою сильніше стояти,
Дай і мені!

Дай теплоти, що розширює груди,
Чистить чуття і відновлює кров,
Що до людей безграничну будить
Чисту любов!

Дай і огню, щоб ним слово налити,
Душі стрясать громовую дай власть,
Правді служити, неправду палити
Вічну дай страсть!

Силу рукам дай, щоб пута ламати,
Ясність думкам — в серце кривди влучать.
Дай працювать, працювать, працювати,
В праці сконать!

1880

Déjà dans l'eau limpide et sage
Frétilent les poissons d'argent ;
Le long des maigres pâturages
Le bétail chétif va boitant.

Le coucou sans arrêt coucoute
Dans le bois vibrant de ramages ;
Un chariot souffle sur la route :
Le percepteur va au village.

28 mars 1880

V

Terre, ma mère aux fécondes entrailles,
Cette vigueur qui brûle au fond de toi,
Pour qu'en luttant jamais je ne défaille,
Donne-la-moi !

Donne le feu qui gonfle les poitrines,
Qui purifie notre âme et notre sang,
Qui verse au cœur les passions cristallines,
L'amour puissant !

Pour allumer les mots donne ta flamme ;
Pour incendier le mensonge et l'erreur,
Pour que la vérité point ne désarme,
Donne l'ardeur !

Donne l'élan qui broie les fers, les pieuvres,
Un esprit clair pour redresser les torts.
Fais que je sois à l'œuvre, à l'œuvre, à l'œuvre
Jusqu'à ma mort !

1880

X

Весно, ох, довго ж на тебе чекати!
Весно, голубко, чому ж ти не йдеш?
Чом замість себе до вбогої хати
Голод і холод, руїну і страти
В гості ти шлеш?

Бач, уже май зачинаєсь! О маю,
Чом же мерцем ти приходиш на світ?
Пусто і мертво по полю, по гаю,
Лиш олов'янії хмари вкривають
Весь небозвід.

Стогін іде по селищах убогих,
Діти гуртами на задавку мруть,
Сіна нема й стебельця в оборогах,
Гине худібка, по долах розлогих
Води ревуть.

«Згинем, — люд шепче. — Таж горе не саме
Звикло ходити. Або пошесть прийде,
Або — не дай боже — Польща настане».
От як сей рік зустрічають селяни,
Весно, тебе.

1881

XI

Рад би я, весно, в весельшій нути
Радісним співом вітати тебе,
В твоїй красі ненаглядній втонути,
Злятись з тобою, забути себе.

X

Que tu es long, ô mon tendre printemps !
Quand viendras-tu déployer ta verdure ?
Pourquoi plutôt qu'un souffle caressant
N'envoies-tu donc que disette et tourments
 Dans nos mesures ?

Voici déjà le mois de mai ! Hélas,
Le joli mai près de nous se morfond.
Les champs, les bois sont dénudés, sans grâce,
Et dans le ciel de tous côtés s'amassent
 Les nues de plomb.

Partout s'étend la plainte des villages,
Les enfants meurent comme des bestiaux ;
Il n'y a plus de foin, plus de fourrage,
Le bétail tombe, et dans le val sauvage
 Hurlent les eaux.

« Nous mourrons tous. Un malheur ne vient seul,
Murmure-t-on. La peste nous attend,
Ou la Pologne — ce que Dieu ne veuille ! »
Voilà comment les paysans t'accueillent,
 O mon printemps.

1887

XI

Printemps, je voudrais t'accueillir
Avec des chants de pure joie,
Dans ta beauté toujours m'enfouir,
Et m'oublier, fondu à toi.

Рад би я яструбом плавать в блакиті,
Травкою ніжною п'ятись з землі,
Хвилею бурхать о скали розбиті,
Мушкою гратись в вечірнім теплі,

Вмерти, з життя розплистися на волю,
В рідній землиці спочити від сліз,
Щоб не чуть в серці пекучого болю,
Людської муки не бачити скрізь!

1881

XII

Ой, що в полі за димове?
Чи то вірли крильми б'ються?
Ні, то Доля грядки копле,
Красу садить, розум сіє,
Примовляє, приспівує:
«Сходи, красо, до схід сонця,
Ти, розуме, — спозаранку!
Рости, красо, до пояса,
Ти, розуме, вище мене!
Іди, красо, поміж люди,
Ти, розуме, громадами!

Не дайсь, красо, тому взяти,
Хто ти хоче світ зв'язати;
Не дайсь, красо, тому в руки,
Хто тя хоче в пута вкути!
А як впадеш у неволю,
То розплинесь слізоньками,
То засохни без розплоду!

O Raison juste et ingénieuse !
Aigle dans ton ciel sans nuages,
Herbe tendre perçant ton sol,
Vague brisée sur tes rivages,
Moucheron que tes soirs cajolent.

Couché dans la terre natale,
Je voudrais, libre et calme enfin,
Ne plus sentir mon âpre mal,
Ne plus voir les tourments humains !

1881

XII

Oh, dans les champs, quelle fumée ?
Quels aigles là-bas se démènent ?
C'est le Destin qui fend le sol,
Sème le Beau et la Raison,
En fredonnant, en répétant :
« Lève-toi, Beauté, avant l'aube
Et dresse-toi vers le soleil,
Lève-toi, Raison, à l'aurore
Et pousse donc plus haut que moi ;
Va, Beauté, au milieu des hommes,
Et toi, Raison, gagne les foules !

O Beauté, ne te livre pas
A ceux qui bâillonnent le monde,
Ne tombe jamais dans les bras
De ceux qui voudraient t'enchaîner.
Mais si tu es quand même esclave,
Verse partout larmes amères
Et sèche sans donner de fruits !

Ти, розуме-бистроуме,
Порви пута віковії,
Що скували думку людську!
Двигни з пільми люд робучий,
Двигни з пільми — та до мене!
Розхитай в нім ясні думи,
Розрости бажання волі,
Виплекай братерську згоду,
Поєднай велику силу,
Щоби разом, дружно стала,
Щастя, волі добувала!»

23 іюня 1880

XIII

Веснянії пісні,
Веснянії сні,
Чом так безутішні,
Безвідрадні ви?

Чи для вас немає
Зелені в лісах,
Чи для вас не сяє
Сонце в небесах?

Чи для вас весела
Квітка не цвіте,
Що лиш вбогі села,
Людський біль здрите?

Ох, живі діброви,
Ясний сонця світ,
Лиш життя, любови
В людських душах ніт!

O Raison leste et ingénieuse,
Brise les chaînes séculaires
Où languit la pensée humaine,
Conduis vers moi ceux qui travaillent,
Fais-les sortir de leurs ténèbres !
Eveille en eux l'esprit lucide,
Le désir de vivre sans joug,
Forge l'entente fraternelle,
Unis-les dans la grande force
Qui un beau jour va conquérir
Le bonheur et la liberté ! »

23 juin 1880

XIII

O chansons printanières
Et rêves printaniers,
Quelle tristesse amère
Vous a donc imprégnés ?

Les arbres auraient-ils
Perdu tout leur feuillage,
Ou le soleil s'est-il
Caché dans les nuages ?

S'est-elle enfuie, la joie
Que dispensent les fleurs,
Puisque votre œil ne voit
Que misère et malheurs ?

Tous les bois sont en liesse,
Le soleil resplendit !
Mais notre âme s'affaisse,
Sans amour et sans vie.

Втішно птиця лине,
Гамір, співи, крик...
Тільки бідний гине
З голоду мужик.

Цвіти серед поля
Долом і горов —
Тільки тьма й неволя
П'є народну кров.

Краще б то для моди
Заспівати, бач,
Про красу природи,
Ніж про людський плач.

Але не для моди
Се співаю я,
То й сумна виходить
Пісенька моя.

1882

XV. *VIVERE MEMENTO!* *

Весно, що за чудо ти
Твориш в моїй груді?
Чи твій поклик з мертвоти
Й серце к життю будить?
Вчора тлів, мов Лазар, я
В горя домовині —
Що ж се за нова зоря
Мені блисла нині?

* Пам'ятай, що живеш! (*Лар.*)

Réjouissantes rumeurs,
Cris et chants des oiseaux...
Seul le paysan meurt
De faim, sans dire un mot.

Dans la plaine et l'alpage
Les fleurs embaument l'air...
Seul un noir escovage
Boit le sang populaire.

Il vaudrait mieux, bien sûr,
Pour être dans le vent,
Célébrer la nature
Que chanter nos tourments.

Mais je ne chante guère
Pour être dans le vent —
Et tristes sont mes airs,
Et tristes sont mes chants.

1882

XV. *VIVERE MEMENTO!*

Printemps, quelle magie
Soulève ma poitrine ?
Hélerais-tu mon cœur
Pour qu'à vivre il s'obstine ?
Pourrissant, tel Lazare,
Dans un ennui mortel,
J'ai vu briller soudain
Une aurore nouvelle.

Дивний голос мя кудись
Кличе — тут-то, ген-то:
«Встань, прокинься, пробудись!
Vivere temento!»

Вітре теплий, брате мій,
Чи твоя се мова?
Чи на гірці світляній
Так шумить діброва?
Травко, чи се, може, ти
Втішно так шептала,
Що з-під криги мертвоти
Знов на світло встала?
Чи се, може, шемрїт твій,
Річко, срібна ленто,
Змив мій смуток і застій?
Vivere temento!

Всюди чую любий глас,
Клик життя могучий...
Весно, вітре, люблю вас,
Гори, ріки, тучі!
Люди, люди! Я ваш брат,
Я для вас рад жити,
Серця свого кров'ю рад
Ваше горе змити.
А що кров не зможе змить,
Спалимо огнем то!
Лиш боротись значить жить...
Vivere temento!

14 окт(ября) 1883

Une divine voix
M'appelle sans repos :
« Debout ! Lève-toi vite !
Vivere memento ! »

Douce brise, ma sœur,
Serait-ce ton haleine ?
Ou bien sur les collines
Le murmure des chênes ?
Herbe tendre qui perce
La vie toute gelée,
Peut-être est-ce ta voix
Qui vient me consoler ?
O rivière argentée,
N'est-ce pas toi plutôt
Qui lave ma tristesse ?
Vivere memento !

Cet appel à la vie,
De partout je l'entends...
Je vous aime, rivières,
Doux zéphyrs et printemps !
Pour vous je voudrais vivre,
O mes frères humains,
Avec le sang du cœur
Laver votre chagrin.
Et ce que le sang laisse,
Brûlons-le aussitôt !
La vie est un combat...
Vivere memento !

14 octobre 1883

Скорбні пісні

I

Не винен я то́му, що сумно співаю,
Брати мої!
Що слово до слова нескладно складаю —
Простіть мені!

Не радість їх родить, не втіха їх плодить,
Не гра пуста,
А в хвилях недолі, задуми тяжкої
Самі уста

Їх шепчуть, безсонний робітник заклятий
Склада їх — сум;
Моя-бо й народна неволя — то мати
Тих скорбних дум.

9 мая 1880

II

Бувають хвилі — серце мліє
І скорбних мислей рій летить,
Мов чорна хмара небо криє
І грім у хмарі гуркотить.

І поглядом німої злоби
Гляджу на небо й світ живий
І жду, що з земної утроби
Ось-ось прорвесь огонь страшний

Chants de douleur

I

Est-ce ma faute, frères, si mes chants
Montent sans joie ?
Et si mes mots semblent peu cohérents,
Pardonnez-moi !

Nulle gaieté, nulle tendre caresse,
Nul jeu gratuit :
Des noirs instants où les pensées m'oppressent
Ils sont le fruit.

C'est la douleur qui toujours les déploie,
Apre et sévère.
La servitude arquant le peuple et moi,
Voilà leur mère.

9 mai 1880

II

Il arrive que le cœur flanche ;
Un essaim de tristes pensées
Comme des nues au ciel s'épanche
Et par la foudre est traversé.

Alors, voyant avec colère
Le monde où peinent les vivants,
J'attends que du sein de la terre
Jaillisse le feu terrifiant

І вміть спалить всю землю тую
З всіма неправдами її,
Перелама хабс твердую
Шкарлуцу скріпшої землі...

І, наче золото в горнилі,
Сей світ очиститься зовсім,
І чиста, в невечерній силі,
Засяє правда й воля в нім.

2 апр(еля) 1880

III

До моря сліз, під тиском пересудів
Пролитих, і моя вплила краплина;
До храму людських змагань, праць і трудів,
Чень, і моя доложиться цеглина.

А як мільйонів куплений сльозами
День світла, щастя й волі засвітає,
То, чень, в новім, великім людськім храмі
Хтось добрим словом і мене згадає.

2 апр(еля) 1880

IV

Нехай і так, що згину я,
Забутий десь під тивом,
Що всі мої думки, діла
Сліду не лишать, мов та мла
На небі синім!

Qui brûlera cette vallée,
Ses turpitudes, ses mensonges,
Qui fera fondre et s'écrouler
Le chaos où la terre plonge...

Et comme l'or dans un creuset
Soudain le monde sera pur,
Et la liberté à jamais
Brillera au nouvel azur.

2 avril 1880

III

Dans l'océan de pleurs que tyrans, pharisiens
Ont toujours fait couler, j'ai laissé une goutte ;
Au temple des combats et des travaux humains,
Il se peut qu'une brique à moi aussi s'ajoute.

Lorsqu'au prix de millions de larmes et blessures
Le jour de liberté et de bonheur viendra,
Peut-être que quelqu'un, au grand temple futur,
Evoquera mon nom sans être trop ingrat.

2 avril 1880

IV

Qu'importe mourir oublié,
Sans que reste une trace
De mes actes, de mes pensées,
Comme au ciel bleu une fumée
Vite s'efface...

Нехай і так! Я радо йду
На чесне, праве діло!
За нього радо в горі вмру
І аж до гробу додержу
Свій прапор ціло.

31 мая 1880

V

Тяжко-важко вік свій коротати
У незнання сумерці німім,
І хилитись, і в ярмі стогнати,
До могили простогнати в нім.

Тяжко-важко вік цілий боліти,
А не знати навіть, де болить;
Мучитись у горі, а не вміти
Того горя й крихточку вменшить.

А ще тяжче бачити всю муку,
Знати добре джерело її,
Але не могли подати руку
Тому брату, що так стогне в тьмі.

А ще тяжче гаряче бажати
Волі, правди, братньої любови,
Шарпатись у путах, гризти крати,
А на волю встати не могли.

1878

Qu'importe ! Avec joie je mourrai
Sans discours, sans fanfares,
Pour la cause juste et sacrée ;
J'irai jusqu'au bout sans lâcher
Mon étendard.

31 mai 1880

V

Ah ! qu'il est dur de passer sa vie
Dans l'ignorance crépusculaire,
De se courber, toujours asservi,
Et gémir jusqu'à l'heure dernière.

Ah ! qu'il est dur de souffrir en vain,
Ne sachant pas d'où vient la douleur ;
Lourde est la peine, lourd le chagrin
Que n'allègent même pas les pleurs.

Mais il est plus dur de voir enfin
La source des tourments, de la fièvre,
Et de ne pouvoir tendre la main
Au frère geignant dans les ténèbres.

Plus dur encore de désirer
La liberté, l'amour fraternel,
Et de ronger ses fers exécrés
Sans pouvoir s'enfuir à tire-d'aile.

1878

VI

Вій, вітре, горою
Над сею тюрмою,
Заплач надо мною,
Як рідний, як брат!

Розвій ті надії
Злудні, хоч яркії,
Що серце, мов змії,
Гризуть і палять!

Зморозь кров кипучу!
Невсипну, пекучу
Втиши думок бучу,
Що в мізку бурлить,

Щоб дні нам за днями
Безслідно минали,
Мов шум понад скали
Безслідно шумить.

13 марта 1880

VII. ДУМКА В ТЮРМІ

Ой рано я, рано устану,
На ясне небо погляну,
А небо, як синій кришталь,
А в серці важкий сум і жаль.

Всміхається небо без зміни,
Глядить на тюремнії стіни,
А стіни пожовкли від сліз,
Що ними просякли наскрізь.

VI

Oh, vent, hurle et vole,
Abats cette geôle
Où je me désole ;
Frère, pleure-moi !

Chasse l'espérance
Qui ronge en silence
Mon cœur sans méfiance,
Mon âme sans joie !

Calme la tempête
Qui secoue ma tête,
Le feu où me jette
Mon sang enragé !

Pour que les jours passent
Sans laisser de trace,
Comme l'eau efface
Son bruit des rochers.

13 mars 1880

VII. PENSÉES DE PRISON

Je me lève tôt le matin
Et regarde le ciel lointain ;
Il s'étend comme un pur cristal,
Mais en moi le chagrin s'étale.

Le ciel qui sourit à foison
Scrute les murs de ma prison,
Ces murs que les larmes jaunirent
En coulant à n'en plus finir.

Гей, яснее небо, чому ти
Глядиш, так весело всміхнute,
Пощо в ту прокляту ю кліть
Ти шлеш такий любий привіт?

Тут сльози, ти радість голосиш!
Ти вільності запах приносиш,
А тут ось понура тюрма,
Могила тісна та німа.

Живий у могилу заритий,
Гляджу я на світлом облитий,
На вільний, веселий той світ —
Кров жаром у жилах кипить.

За що мене в пута скували?
За що мені воленьку взяли?
Кому я і чим завинив?
Чи тим, що народ свій любив?

Бажав я для скованих волі,
Для скривджених кращої долі
І рівного права для всіх —
Се весь і єдиний мій гріх.

[1877]

VIII

Відцуралися люди мене!
Сей та той надійде і мине!
Тільки боязно скоса зирне...
Чи бояться ті люди мене?

Ciel pur, pourquoi regardes-tu
En souriant d'un air têtù ?
Pourquoi dans ma maudite cage
Déverses-tu ton doux langage ?

Tu viens toujours nous apporter
L'odeur de joie, de liberté,
Dans ces immondes oubliettes,
Dans la tombe étroite et muette.

Et moi, enterré là vivant,
Je contemple le ciel souvent,
L'aube aux joyeuses oriflammes...
Et mon sang d'un seul coup
s'enflamme.

Pourquoi aurai-je ainsi souffert ?
Pourquoi m'a-t-on chargé de fers ?
Pour avoir su de tout mon être
Aimer le peuple où je dus naître ?

Je rêvais à des temps nouveaux
Où tous seraient libres, égaux,
Sans ces mœurs et ces lois iniques :
Ce fut là mon péché unique.

[1877]

VIII

Les gens me laissent solitaire,
Ils m'abandonnent chaque fois
Et me regardent de travers...
Pourquoi ont-ils donc peur de moi ?

Я блукаю, мов звір серед гір,
Серед шуму вулиць містових,
В серці чую слова, мов докір:
«Ти проклятий один серед них!»

Самотою ходж́у я, мов блуд,
З горем в серці нестерпно важким...
Всі знайомі минають, ідуть —
Поділитися горем ні з ким.

Якби в сльози кривавії знов
Міг я все своє горе розлити,
Я би виплакав всю свою кров,
Щоб нічого з людьми не ділить.

18 нояб(ря) 1880

IX

Мій раю зелений,
Мир-зіллям масний,
Стелися круг мене
В далеку даль!

Пречудний спокою,
Витай надо мною.
Святою рукою
Прогоний мій жаль!

Як сонечко сяє!
Як вільно гуляє
По вільному краї
Мій погляд кругом!

J'erre dans les cités bruyantes
Comme un fauve au cœur de la brousse ;
Mon âme accuse et me tourmente :
« Toi seul es maudit entre tous ! »

Je vais seul, tel un vagabond,
Et la tristesse me ravage...
Mes amis passent et s'en vont :
Ma peine, nul ne la partage.

Si je pouvais en pleurs sanglants
Répandre ma tristesse énorme,
Oh ! je pleurerais tout mon sang
Pour ne plus rien laisser aux hommes.

18 novembre 1880

IX

Mon paradis vert,
Aux herbes offert,
Etends-toi sur terre
De plus en plus loin !

Que ton divin calme
Sur moi toujours plane,
Que ta main éloigne
Mes plus lourds chagrins !

Le fier soleil brille ;
Regarde et jubile :
Le monde est tranquille
Et libre alentour.

Луги за ланами,
Село між садами
І мир між хатками,
Спокій над селом.

А люди щасливі,
Брати мов зичливі,
На прадідній ниві
Працюють поспів...

І пісня лунає
Від краю до краю:
Тут пана немає,
Немає й рабів!

О краю мій, світе!
Щоб раз тебе вздріти,
Я рад був терпіти
Весь вік у ярмі.

А днесь тя щоднини
З утіхов дитини
Видаю, єдиний,
У снах, у тюрмі.

14 марта 1880

Les prés, les clairières,
Les champs, les rivières,
La campagne entière
Respirent l'amour.

La joie, le bonheur
Font les gens meilleurs,
Et dans le labeur
Tous sont bienvenus...

Les chansons volettent
Et partout pénètrent :
Ici, nul n'est maître,
Esclave non plus !

Pays d'espérance,
Pour que tu commences
J'endure d'avance
Le joug, les affronts.

Dans la nuit présente
C'est toi seul qui hantes
Mes rêves et entres
Au fond des prisons.

14 mars 1880

IV
Les bûches brûlent dans le poêle,
Et bien...
Moi, je...
Des pensées...
I d'aujour...

З циклу «Нічні думи»

I

Ночі безмірнії, ночі безсоннії,
Горе моє!
Мозок наляжуть думки невгомоннії,
В серці грижа, мов павук той, полоннії
Сіті снує.

Виром невпинним бажання сердечнії
Рвуться, летять —
Вічно невтишені і безконечнії...
Мов на свої мене крила безпечнії
Схопять хотять.

Де ви так рветесь, куди ви літаєте,
Думи-орли?
В гості до зірки ви, чень, не бажаєте?
К земним зіркам же ви й стежки не знаєте
Тут по землі.

О моя ясна, блискуча зірничко,
Де ти живеш?
Чи за життя ще я вздрю твоє личко?
Чи аж по смерті на гріб мій, горличко,
Плакати прийде́ш?

12 дек(абря) 1882

VI

Догорають поліна в печі,
Попеліє червоная грань...
У задумі сиджу я вночі
І думок сную чорную ткань.

Pensées nocturnes

I

Les nuits d'insomnie à nouveau
Viennent sans gêne,
Elles assiègent mon cerveau,
Dans mon cœur tissent leurs réseaux.
Noires araignes.

Mes désirs, trombe démantée,
En vain s'élancent,
Inassouvis, illimités,
Comme s'ils voulaient m'emporter
Dans leurs errances.

Vers quelle étoile filez-vous,
Pensées aiglones ?
Mais pourtant vous ignorez tout
Des astres qui autour de nous
Aussi rayonnent.

Où brilles-tu, limpide aurore,
Mon astre frêle ?
Verrai-je un jour luire ton or,
Ou viendras-tu pleurer ma mort,
O tourterelle ?

12 décembre 1882

VI

Les bûches flambent dans le poêle,
Et bientôt rougiront les cendres...
Moi, je tisse la sombre toile
Des pensées que la nuit engendre.

І коли ж то той жар догорить,
Що ятриться у серці мені?
І чи скоро-то горе згасить
В моїм мізку думки огняні?

Ох, печуть і бушують вони!
Гризе душу й морозить нуда!
Кров кипить, і нутро все в огні —
Вколо ж мур і неволя бліда.

Я боротись за правду готов,
Рад за волю пролить свою кров,
Та з собою самим у війні
Не простояти довго мені.

18 нояб(ря) 1881

VII

Не погидай мене, пекучий болю,
Не покидай, важкая думо-муко
Над людським горем, людською журбою!

Рви серце в мні, бліда журо-марюко,
Не дай заснуть в постелі безучастя —
Не покидай мене, гриже-гадюко!

Не дай живому в домовину класться,
Не дай подумать ані на хвилину
Про власну радість і про власне щастя,

Докіль круг мене міліони гинуть,
Мов та трава схне літом під косою,
І від колиски аж по домовину

Quand donc s'éteindra-t-il le feu
Qui lentement ronge mon âme ?
Dans mon cerveau quel chagrin peut
Etouffer les pensées en flammes ?

Comme elles flambent avec rage !
L'angoisse dans mon cœur sévit...
Autour, l'âpre et froid esclavage ;
En moi, l'ardeur de l'incendie.

Je veux combattre pour hâter
Le règne de la liberté ;
Hélas ! je ne durerai guère,
Etant avec moi-même en guerre.

18 novembre 1881

VII

Ne m'abandonne pas, ô brûlante douleur,
Ne m'abandonne pas, lourde pensée-tourment
Sur les chagrins humains, les terrestres
malheurs !

Mets mon âme en lambeaux, désespoir lancinant,
Ecarte-moi toujours du lit d'indifférence,
Ne m'abandonne pas, insatiable serpent !

Retiens-moi de croupir avant mon échéance,
Défends que par mégarde, à mes mesquines joies,
A mon propre bonheur un seul instant je pense

Tant que des millions crèvent autour de moi
Comme l'herbe en été sous la faux meurtrière,
Du berceau au tombeau traînent leur lourde
croix,

Жиють з бідною, наче брат з сестрою,—
Докіль життя тяжким нас давить валом,
На пні ламає силою страшною,

Докіль ще недосягим ідеалом
Для мільйонів ситість, тепла хата,—
Докіль на лицах сльози, ніби ралом,

Борозди риють, доки зимна крата
Тюремна руки путає робучі,
Мруть з голоду бездомні сиротята,

Пишаються під небом ті блискучі
Гнізда розпусти, зопсуття й обмани
І світ заражують, докіль могучі

«Стовпи» отруту ллють в народні рани,
Думки кують, для прихоті своєї
Люд трупом стелють люті тамерлани!

Ох, загніздись на дні душі моєї,
Важкая думо! Сильними кліщами
Стискай те серце, скоро б від твоєї

Схибнув я стежки! Ночами і днями
Шепчи над вухом: «Ти слуга нещасних!
Працюй для них словами і руками
Без бажань власних, без вдоволень
власних!»

28 нояб(ря) 1883

Enlacés au malheur ainsi que sœur et frère,
Tant que la vie sur nous passe comme un rouleau
Et ne laisse après soi que miettes et poussière,

Tant qu'assouvir sa faim et vivre bien au chaud
Sont pour des millions l'impossible idéal,
Tant que le soc des pleurs sur notre maigre peau

Creuse d'amers sillons, tant que le fer glacial
Vient enchaîner les mains seules à travailler,
Tant qu'aux doux orphelins la famine est fatale

Et qu'on voit tout autour fleurir et scintiller
Les nids d'hypocrisie, de vices délétères
Qui corrompent les cœurs, tant que nos grands
« piliers »

Déversent leur venin dans les plaies populaires,
Façonnent les pensées, tant que les Tamerlans
Pavent de corps humains leurs sinistres enfers ;

Oh ! fais ton nid en moi, lourde pensée-tourment !
Serre très fort mon cœur, comme entre des
tenailles,
Pour qu'il souffre sans cesse à voir le mal
régnant ;

Pour qu'il suive sa route et jamais ne défaille,
Rappelle jour et nuit : « Tu sers les malheureux !
Sans plaisirs ni besoins égoïstes travaille,
Par le verbe et les actes, seulement pour eux ! »

28 novembre 1883

VIII

Місяцю-князю!
Нічкою темною
Тихо пливеш ти
Стежков таємною...
Ніжно хлюпочеться
Воздушне море,
Так в нім і хочеться
Змиць з серця горе.

Місяцю-князю,
Ти, чарівниченьку!
Смуток на тво́йому
Ясному личеньку.
Із небозвідної
Стежки погідної
Важко глядіть тобі
В море бездонне,
В людськості бідної
Горе безсонне.

Місяцю-князю!
В півтімі будущего,
Знать, ти шукаєш
Зілля цілющого,
Зілля, що лиш цвіте
З-за райських меж...
Ох, і коли ж ти те
Зілля найдеш?..

16 іюля 1883

VIII

Lune, ma souveraine !
Au cœur des nuits obscures,
Par les sentes secrètes
Tu vogues à douce allure...
Les flots de l'air clapotent,
Légère est leur écume ;
Ah ! s'ils pouvaient laver
Chagrins et amertumes !

Lune, ma souveraine,
Ma belle enchanteresse !
Sur ta blanche figure
Quelle est cette tristesse ?
En suivant l'impassible
Et céleste chemin,
Tu souffres tant de voir
L'océan de chagrins,
Les malheurs insondables
Du pauvre genre humain.

Lune, ma souveraine !
Dans les nuits sans écho
Tu recherches sans doute
Un philtre pour nos maux,
Un philtre qui n'existe
Que dans le paradis...
Oh ! quand trouveras-tu
Ce philtre de la vie ?

16 juillet 1883

НА СУДІ

Судіть мене, судді мої,
Без милості фальшивої!
Не надійтесь, що верну я
З дороги «нечестивої»,
Не надійтесь, що голову
Пред вами смирно схилю я,
Що в добрість вашу вірити
Буду одну хоч хвилию я.

Судіть мене без боязні —
Таж сильні ви, то знаєте!
Судіть без встиду, таж ви встид
На прив'язі тримаєте;
Судіть, як каже право вам,
Судіть остріше, тяжче ще —
Таж ви і право — то одно
В одній машині колісце.

Одно лишень, прошу я вас,
Скажіть виразно й сміло ви:
Яка вина моя і тих,
Що враз зо мною йдуть і йшли?
Скажіть виразно: «Люди ті —
Се зрадники! Вони хотять
Перетворить, перевернуть,
Звалити наш суспільний лад!»

Та й ще скажіть, за що хотять
Перетворити лад цілий?
За те, що паном в нім багач,
А гнесь слугою люд німий,

AU TRIBUNAL

Jugez-moi donc, mes juges,
Sans fausse clémence !
N'espérez pas que je revienne
Dans votre « droit chemin »,
N'espérez pas que je m'incline
Humblement devant vous,
Que je croie un seul instant
A votre immense bonté.

Jugez-moi donc sans crainte
Puisque vous êtes puissants,
Jugez-moi donc sans honte
Puisque vous la tenez en laisse,
Jugez-moi comme bon vous semble,
Que ma peine soit la plus sévère
Puisque vous et vos lois
Etes les roues d'un même char !

Je ne demande qu'une chose :
Dites-moi avec courage
Quel est mon crime, quel est le crime
De ceux qui marchent à mes côtés ?
Dites haut et clair : « Ces hommes-là
Sont des traîtres ! Ils veulent
Ebranler, renverser
Notre ordre social ! »

Dites aussi pourquoi
Ils veulent changer le monde :
Parce que le riche règne en maître
Sur des muets courbant l'échine,

За те, що чесна праця в нім
Придавлена, понижена,
Хоч весь той ваш суспільний лад
Піддержує й живить вона.

За те, що дармоїдство тут
З робучих рук ссе кров і піт;
За те, що тут з катедр, амвон
Ллесь темнота, не ясний світ;
За те, що ллесь мільйонів кров
По прихоті панів, царів;
За те, що люди людям тут
Кати, боги, раби гірш псів.

А ще скажіть, як сей лад
Перевернути хочем ми.
Не зброєю, не силою
Огню, заліза і війни,
А правдою, і працею,
Й наукою. А як війна
Кривава понадобится —
Не наша буде в тім вина.

Та ще скажіть, що ви й самі
Не відмовляєте нам то,
Що правду ми говоримо,
Що прямо, чесно ми йдемо
За правдою. Все те скажіть,
Судді мої, по щирості,
Тоді в ім'я сього ладу
Судіть мене без милості!

30 апр(еля) 1880

Parce qu'on ravale et humilie
Les honnêtes travailleurs
Dont la sueur pourtant nourrit
Votre ordre social entier.

Parce qu'on voit les parasites
Sucer le sang des bras laborieux,
Parce que les chaires ne déversent
Pas la clarté mais les ténèbres,
Parce que le sang de millions d'êtres
Coule au gré des seigneurs, des rois,
Parce que l'homme est ici pour l'homme
Bourreau ou dieu ou chien servile.

Et dites aussi comment
Nous voulons transformer ce monde :
Ni par le fer, ni par le feu,
Ni par les armes et la guerre,
Mais par la vérité et le travail,
Par la science. Et si une guerre
Sanglante éclate un jour quand même,
Ce ne sera pas de notre faute, non.

Dites enfin que vous-mêmes
Ne pouvez pas ici dénier
Que nous disons la vérité,
Que nous luttons honnêtement
Pour une juste cause. Parlez ainsi
De bonne foi, mes juges,
Et alors, au nom de *votre* ordre,
Jugez-moi sans indulgence !

30 avril 1880

КАМЕНЯРІ

Я бачив дивний сон. Немов передо мною
Безмірна, та пуста, і дика площина
І я, прикований ланцем залізним, стою
Під височенною гранітною скалою,
А далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло життя і жаль порили,
І в оці кожного горить любові жар,
І руки в кожного ланці, мов гадь, обвили,
І плечі кожного додолу ся схилили,
Бо давить всіх один страшний якийсь тягар.

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам згори, як грім, гримить:
«Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод
Не спинить вас! Зносить і труд, і спрагу, й голод,
Бо вам призначено скалу сесею розбити».

І всі ми, як один, підняли вгору руки,
І тисяч молотів о камінь загуло,
І в тисячні боки розприскалися шуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки
Раз по раз гримали о кам'яне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кривавий,
Так наші молоти гриміли раз у раз;
І п'ядь за п'ядею ми місця здобували;
Хоч не одного там калічили ті скали,
Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.

І кождий з нас те знав, що слави нам не буде,
Ні пам'яті в людей за сєй кривавий труд,

LES CASSEURS DE PIERRES

J'ai fait un rêve étrange. A l'infini s'étend
Une steppe sauvage, un espace désert ;
Enchaîné à un roc de granite géant,
J'aperçois alentour une foule de gens
Qui restent comme moi prisonniers de leurs fers.

Chaque front est creusé par la vie et les peines,
Mais l'amour dans les yeux s'enflamme comme
avant ;

Et s'enroulent aux bras, longs reptiles, les
chaînes,

Et se courbent sans fin les épaules humaines
Sous le choc d'un fardeau immense et terrifiant.

Chaque homme dans les mains tient une lourde
masse,

Et d'en haut une voix-tonnerre crie vers nous :
« Par canicule ou gel frappez avec audace,
Que la soif ou la faim jamais ne vous terrassent,
Car il faut que le roc éclate sous vos coups ! »

Et tous comme un seul homme élevèrent leurs
bras,

Et des milliers de fois frappèrent et frappèrent,
Et de partout le roc envoyait des éclats ;

Avec la force du désespoir, comme un glas,
Nous faisons retentir la poitrine de pierre.

Et le bruit s'étendait comme un combat sanglant,
Comme une cataracte ou bien une tempête,

Et le roc peu à peu reculait sûrement ;
Beaucoup avaient péri déjà, et cependant

Nous avançons toujours, sans que rien nous
arrête.

Et chaque homme savait qu'il n'y aurait pour nous
De gloire dans les temps pour ce labeur si dur,

Що аж тоді підуть по сій дорозі люди,
Як ми проб'єм її та вирівняєм всюди,
Як наші кості тут під нею зогниють.

Та слави людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми і не багатирі.
Ні, ми невольники, хоч добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волі стали:
На шляху поступу ми лиш каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт,
Що кров'ю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ.

І знали ми, що там далеко десь у світі,
Який ми кинули для праці, поту й пут,
За нами сльози ллють, мамі, жінки і діти,
Що други й недруги, гнівнії та сердиті,
І нас, і намір наш, і діло те кленуть.

Ми знали се, і в нас не раз душа боліла,
І серце рвалося, і груди жаль стискав;
Та сльози, ані жаль, ні біль пекучий тіла,
Ані прокляття нас не відтягли від діла.
І молота ніхто із рук не випускав.

Отак ми всі йдемо, в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і світом позабуті!
Ми ломимо скалу, рівняєм правді путі,
І щастя всіх прийде по наших аж кістках.

[1878]

Que nos enfants prendraient le chemin du futur
Quand nous l'aurions percé et nivelé partout,
Et quand sous lui nos os deviendraient pourriture.

Cette gloire, d'ailleurs, nul ne l'a désirée,
Nous ne sommes ni preux, ni héros légendaires :
Esclaves et captifs, même si de plein gré
Nous avons pris nos fers. Sur la voie du progrès
Nous sommes seulement de grands casseurs de
pierres.

Mais nous sommes certains qu'avec nos mains
bientôt

Nous briserons le roc, réduirons le granite,
Que sur la voie tracée avec le sang, les os,
Une vie toute neuve et un monde nouveau
S'élanceront un jour prochain à notre suite.

Et nous savons aussi : quelque part sur la terre,
Que nous avons quittée pour les ceps, les tour-
ments,
Ne cessent de pleurer nos femmes et nos mères...
Amis et ennemis, fâchés ou en colère,
Maudissent notre cause et nous-mêmes autant.

Nous savons tout cela, et souffre notre cœur,
Tour à tour déchiré et pris dans un étau ;
Mais les malédictions, ni l'atroce douleur,
Ne peuvent arrêter les rudes travailleurs,
Et personne des mains ne lâche le marteau.

Ainsi nous avançons, unique volonté,
Rivés à notre foi et aux marteaux vainqueurs.
On peut nous oublier, soit ! et nous rejeter ;
Nous perçons dans le roc la voie de vérité,
Et c'est bien sur nos os que viendra le bonheur.

[1878]

ПІСНЯ І ПРАЦЯ

Пісне, моя ти сердечна дружино,
Серця відрадо в дні горя і сліз,
З хати вітця, як єдинеє віно,
К' тобі любов у життя я приніс.

Тямлю як нині: малим ще хлопчиною
В мамині пісні заслухувався я;
Пісні ті стали красою єдиною
Бідного мого, тяжкого життя.

«Мамо, голубко! — було налягаю. —
Ще про Ганусю, шумильця, вінки!»
«Ні синку, годі! Покіль я співаю,
Праця чекає моєї руки».

Мамо, голубко! Зарапа в могилі
Праця й недуга зложили тебе,
Пісня ж твоя в невмираючій силі
В мойому серці ясніє, живе.

Ох, і не раз тая пісня сумненька
В хвилях великих невгбдин життя
Тихий привіт мені слала, мов ненька,
Сил додала до важкого пуття.

«Синку, кріпися! — мені ти твердила. —
Адже ж не паном родився ти, чей!
Праця, що в гріб мене вчасно вложила,
Та лиш тебе доведе до людей».

Правда, матусю! Спасибі за раду!
Я її правди не раз досвідив.
Праця дала до життя мні принаду,
Ціль дала, щоб в манівцях не зблудив.

LA CHANSON ET LE TRAVAIL

Chanson, amie tendre et fidèle
Des jours de peine et de chagrin,
En quittant le toit paternel
Je t'emportai, unique vin.

Autrefois, j'écoutais des heures
Les chansons que chantait maman ;
Elles furent le seul bonheur
De ma vie hantée de tourments.

« Maman chérie ! Oh, chante encore
La chanson d'Anne et son refrain !
— Assez, fiston ! il faut d'abord
Finir tout mon travail en train. »

Maman chérie ! Un dur labeur
Est venu tôt faucher ta vie ;
Mais ta chanson vit dans mon cœur
Et sans cesse le purifie.

Oh ! tant de fois dans mon calvaire
La chanson m'a tendu la main
Et m'a aidé, comme une mère,
A suivre mon rude chemin !

« Tiens bon, mon fils ! me disais-tu,
Car tu n'es pas né les mains blanches !
Le travail qui m'a abattue
Est au monde ta seule planche. »

Merci, maman, pour ton conseil
Qui m'a servi plus d'une fois.
A la vie le travail m'éveille,
Il m'a montré la bonne voie,

Праця ввела мене в тайники темні,
Відки пісень б'є чарівна нора,
Нею дива прояснилися земні,
Загадка нужди людської стара.

Пісня і праця — великі дві сили!
Ім я до скону бажаю служити;
Череп розбитий — як ляжу в могилі,
Ними лиш зможу й для правнуків жити.

14 юля 1883

La source pleine de mystère
D'où jaillissent les chants divins,
Tous les prodiges de la terre
Et aussi les malheurs humains.

Chant et travail, sublime effort !
Je vous suis fidèle à jamais ;
C'est en vous seuls qu'après ma mort
Parmi les hommes je vivrai.

14 juillet 1883

З циклу «Вольні сонети»

VI

Жіноче серце! Чи ти лід студений,
Чи запашний, чудовий цвіт весни?
Чи світло місяця? Огонь страшений,
Що нищить все? Чи ти, як тихі сні

Невинності? Чи як той стяг воєнний,
Що до побіди кличе? Чи терни,
Чи рожі плодиш? Ангел ти надземний
Чи демон лютий з пекла глибини?

Чим б'єшся ти? Яка твоя любов?
В що віриш? Чим живеш? Чого бажаєш?
В чім змінне ти, а в чім постійне? Мов!

Ти океан: маниш і потопляєш;
Ти рай, добутий за ціну оков.
Ти літо: грієш враз і громом убиваєш.

1875

XI. СІКСТИНСЬКА МАДОННА

Хто смів сказати, що не богиня ти?
Де той безбожник, що без серця дροжі
В твоє лице небесне глянуть може,
Неткнутий блиском твої краси?

Так, ти богиня! Мати, райська роже,
О глянь на мене з свої висоти!
Бач, я, що в небесах не міг найти
Богів, перед тобою клонюсь тоже.

Sonnets en liberté

VI

O cœur de femme ! es-tu le gel sévère,
Es-tu la fleur embaumant le printemps ?
Un clair de lune ? une flamme en colère
Qui détruit tout ? Es-tu rêve apaisant

De l'innocence ? Es-tu l'ardeur guerrière,
L'étendard victorieux ? Qu'es-tu souvent :
Rose ou épine ? un démon de l'enfer
Ou bien un ange céleste et clément ?

Ton cœur bat-il donc d'amour ou de haine ?
De quoi vis-tu ? Quels sont tes vœux, ta foi ?
Es-tu fidèle, ou volage phalène ?

Tu es le flot qui attire et nous noie,
Tu es l'éden gagné au prix des chaînes,
Tu es l'été qui réchauffe et foudroie.

1875

XI. LA MADONE SIXTINE

Qui ose nier ton essence divine ?
Où est l'impie, le profane que laisse
Indifférent ton visage céleste,
Que ta beauté ne touche et n'illumine ?

Rose du paradis, mère ô déesse,
Tourne vers moi ton regard qui domine,
Car à mon tour aujourd'hui je m'incline,
Moi qui n'ai cru aux dieux d'aucune espèce.

О бозі, духах мож ся сумнівати
І небо й пекло казкою вважати,
Та ти й краса твоя — не казка, ні!

І час прийде, коли весь світ покине
Богів і духів, лиш тебе, богине,
Чтить буде вічно — тут, на полотні.

1881

XIII. ПІСНЯ БУДУЩИНИ

Знов час прийде, коли з погорди пилу
Ти отрясешся й ясною звіздою
Засяєш людям, і підуть з тобою,
Серця твою почують давню силу.

Знов час прийде, до найтяжчого бою,
Останнього, за правду й волю милу
Ти поведеш народи і прогнилу
Стару будову розвалиш собою.

І над оновленим, щасливим світом,
Над збратаними, чистими людьми
Ти зацвітеш новим, пречудним цвітом.

Прийде той час! Істотою цілою
Ми чуєм хід його поза собою,
Та доживем його — не ми... не ми!

1880

On peut douter du Ciel ou de l'Enfer,
Tenir les dieux pour des contes en l'air :
Aux plus défiants ta beauté se dévoile.

Un jour les hommes oublieront les dieux,
Tu seras seule vénérée par eux,
Déesse à tout jamais — là, sur la toile.

1881

XIII. CHANSON DE L'AVENIR

L'heure viendra où secouant la poussière
Du noir dédain, tu luiras de nouveau,
Radieuse étoile, et d'écho en écho
L'homme entendra ta force séculaire.

L'heure viendra de notre ultime assaut
Pour conquérir la liberté si chère ;
Tu conduiras les peuples de la terre,
Le vieux logis volera en copeaux.

Et au-dessus du monde et du bonheur,
Des hommes purs fraternisant partout,
Tu ouvriras ta merveilleuse fleur.

Ce temps viendra ! Il n'est pas loin peut-être,
Nous le sentons, il fait vibrer notre être ;
Mais d'autres le verront : pas nous... pas nous !

1880

З «Першого жмутку»

I

По довгім, важкім отупінню
Знов тріскає хвиля пісень,
Неначе з-під попелу разом
Язиками блимне огонь.

Що щастям, спокоєм здавалосьь,
Те попелу тепла верства;
Під нею жаги і любові
Не згасла ще іскра жива.

Не згасла ще, тліла, ятрилась
Помимо сліз моїх роси;
Та вітер повіяв і попіл розвіяв —
Тепер ти огонь той згаси!

Ні, годі! Не буду гасити!
Най бухає грішний огонь!
І серце най рветься, та вільно пай ллеться
Бурливая хвиля пісень!

VI

Так, ти одна моя правдивая любов,
Та, що не суджено в житті їй вдовольнитися;
Ти найтайніший той порив, що бурить кров,
Підносить грудь, та ба — ніколи не сповниться.

Ти той найкращий спів, що в час вітхнення
сниться,

Та ще ніколи слів для себе не знайшов,
Ти славний подвиг той, що я б на нього йшов,
Коб віра сильная й могучая десниця,

La première poignée

I

Dans ma torpeur je peux entendre
De nouveau le flux des chansons,
Et l'on dirait que sous la cendre
La flamme renaît pour de bon.

Ce qui semblait bonheur et calme
N'était que cendre tiède encore,
Mais sous elle couvait la flamme
De l'amour qui défie le sort.

Rien ne peut l'empêcher de prendre,
Même la rosée de mes larmes...
O vent qui disperses les cendres,
Eteins donc aussi cette flamme !

Ou plutôt ne l'éteins pas, non !
Qu'il brûle encor, ce feu pécheur !
Que le flot ardent des chansons
S'écoule librement, fasse éclater le cœur !

VI

Ainsi tu es mon seul et véritable amour,
Celui qu'on ne peut pas assouvir tant qu'on vit ;
Tu es l'élan secret qui enflamme et laboure
Les veines et le cœur — mais jamais n'aboutit.

Tu es le plus beau chant qui inspire les rêves
Et qui n'a pas trouvé de paroles pour soi ;
Tu es l'exploit qui me ferait brandir un glaive
Si forte était ma dextre et puissante ma foi.

Як згублену любов, несповнене бажання,
Невиспіваний спів, геройське поривання,
Як все найвище, чим душу я кормлю,
Як той огонь, що враз і гріє й пожирає,
Як смерть, що забива й від мук ослобоняє,—
Отак, красавице, і я тебе люблю.

VII

Твої очі, як те море
Супокійне, світляне:
Серця мого давнє горе,
Мов пилинка, в них тоне.

Твої очі, мов криниця
Чиста на перловім дні,
А надія, мов зірниця,
З них проблискує мені.

16.IV. 1883

XIX

Я не жалуюсь на тебе, доле:
Добре ти вела мене, мов мати.
Та ж де хліб родити має поле,
Мусить плуг квітки з корінням рвати.

Важко плуг скрипить у чорній скибі,
І квітки зітхають у сконанню...
Серце рвесь, уста німі, мов риби,
І душа вглибляєсь в люту рану.

А ти йдеш з сівнею й тихо сієш
В чорні скиби й незарослі рани
Нове сім'я, новії надії,
І вдихаєш дух життя рум'яний.

* * *

Не минай з погордою
І не смійсь, дитя!
Може, в тім осміянім
Суть твого життя.

Може, в тім зневаженім
Твого щастя карб,
Може, в тім погордженім
Є любові скарб.

Може, сміх твій нинішній,
Срібний та дзвінкий,
Стане в твоїй пам'яті
За докір гіркий.

1891

XIX

Я не жалуюсь на тебе, доле:
Добре ти веда мене, моя мати.
Твоє життя — це моє життя,
Твоє горе — це моє горе.
Твоє серце — це моє серце,
Твоє життя — це моє життя.
Твоє життя — це моє життя,
Твоє горе — це моє горе.
Твоє серце — це моє серце,
Твоє життя — це моє життя.

1891

Tu viens alors semer sans un mot
Dans le sol noir et les plaies ouvertes
Des graines et des espoirs nouveaux,
Et le souffle de vie peut renaître.

* * *

Ne passe pas avec dédain
Et ne ris pas, fillette !
Celui même dont tu te moques
Est ton destin peut-être.

Et si celui que tu négliges
Possède ton bonheur ?
Et si celui que tu méprises
A trop d'amour au cœur ?

Il se pourrait qu'un jour ton rire
Argentin et sonore
Vienne vibrer dans ta mémoire
Comme un cruel remords.

1891

VII
IIV

З «Другого жмутку»

IV

Ой ти, дівчино, з горіха зерня,
Чом твоє серденько — колюче терня?

Чом твої устонька — тиха молитва,
А твоє слово остре, як бритва?

Чом твої очі сяють тим чаром,
Що то запалює серце пожегаром?

Ох, тії очі темніші ночі,
Хто в них задивиться, й сонця не хоче!

І чом твій усміх — для мене скрута,
Серце бентежить, як буря люта?

Ой ти, дівчино, ясная зоре!
Ти мої радощі, ти моє горе!

Тебе видаючи, любити мушу,
Тебе кохаючи, загублю душу.

VII

Ой жалю мій, жалю,
Гіркий непомалу!
Упустив я голубочку
Та вже не спіймаю.

La deuxième poignée

IV

Oh, dis-moi, ma petite églantine,
Pourquoi ton cœur a-t-il tant d'épines ?

Pourquoi ta bouche aux douces prières
A-t-elle des mots plus durs qu'un fer ?

Pourquoi tes yeux ont-ils cette flamme
Qui incendie le fond de mon âme ?

Ah ! ces yeux noirs où la nuit sommeille !
Qui plonge en eux oublie le soleil.

Pourquoi ton sourire trouble-fête
M'ébranle-t-il comme une tempête ?

Ma petite aube, tendre lueur,
Tu es ma joie, tu es ma douleur !

Plus je te regarde, et plus je t'aime,
Mais en t'aimant je me perds moi-même.

VII

Oh, l'amère tristesse,
Oh, la cruelle peine !
J'ai lâché ma colombe,
Plus rien ne la ramène.

Як була близенько,
Не дав їй принади,—
А тепер я не знаходжу
Для серця розради.

Як була близенько,
Я ще вагувався,
Щоб так швидко улетіла,
Я й не сподівався.

А як улетіла,
Вернуть не схотіла,
То забрала за собою
Мою душу з тіла.

Забрала всі мрії,
Всі втіхи, надії,
Як весна бере з собою
Квіти запашніі.

XII

Чого являєшся мені
У сні?
Чого звертаєш ти до мене
Чудові очі ті ясні,
Сумні,
Немов криниці дно студене?
Чому уста твої німі?
Який докір, яке страждання,
Яке несповнене бажання,
На них, мов зарево червоне,
Займається і знову тоне
У тьмі?

Quand elle était ici
J'écartais la tendresse ;
Maintenant qu'elle est loin
Mon cœur bat de détresse.

Quand elle était ici
Je vacillais encore ;
Pouvais-je me douter
Qu'elle fuirait alors ?

Plus rien ne la ramène,
Ni mes cris, ni mes larmes ;
Elle s'est envolée
En emportant mon âme.

En emportant mes rêves,
Mes joies et mes espoirs,
Comme un printemps emmène
Les fleurs au doux nectar.

XII

Pourquoi viens-tu sans trêve
Dans mes rêves ?
Pourquoi est-ce vers moi
Que tes beaux yeux s'élèvent,
Tristes glaives,
Comme au fond d'un puits froid ?
Pourquoi as-tu scellé tes lèvres ?
Quel remords ou quelle souffrance,
Quelle vaine espérance,
Comme une lueur, comme un songe,
Sur elles se lève et replonge
Dans les ténèbres ?

Чого являєшся мені
У сні?
В житті ти мною згордувала,
Мов ти серце надірвала,
Із нього визвала одні
Оті ридання голосні —
Пісні.
В житті мене ти й знаць не знаєш,
Ідеш по вулиці — минаєш,
Вклонюся — навіть не зирнеш
І головою не кивнеш,
Хоч знаєш, знаєш, добре знаєш,
Як я люблю тебе без тями,
Як мучусь довгими ночами
І як літа вже за літами
Свій біль, свій жаль, свої пісні
У серці здавлюю на дні.

О, ні!
Являйся, зіронько, мені
Хоч в сні!
В житті мені весь вік тужити —
Не жити.
Так най те серце, що в турботі,
Неначе перла у болоті,
Марніє, в'яне, засиха, —
Хоч в сні на вид твій оживає,
Хоч в жалошах живіше грає,
По-людськи вільно віддиха,
І того дива золотого
Зазнає, щастя молодого,
Бажаного, страшного того
Гріха!

Pourquoi viens-tu sans trêve
Dans mes rêves ?
Tout au long des jours ta froideur
A écorché mon cœur,
Il ne pousse plus maintenant
Que des sanglots stridents :
Mes tristes chants.
Si je te croise dans la rue,
Tu passes sans me voir,
Sans un signe, sans un regard
Lorsque je te salue.
Mais tu sais, tu sais bien pourtant
Que je t'adore à la folie,
Que je souffre nuit après nuit,
Et que j'étouffe au fil des ans
Mon chagrin, mes chants, ma douleur
Tout au fond de mon cœur...

Oh, ma petite étoile !
Reviens, reviens au moins sans trêve
Dans mes rêves !
Puisqu'il faut que j'aie mal,
Puisqu'il faut que mon existence
Soit souffrance,
Permetts à mon cœur éclaté,
Enlisé, fané, tourmenté,
De revivre au moins dans les rêves
Et d'y battre avec fièvre,
De respirer sans se cacher
En te voyant et en goûtant
Au doux bonheur, à l'envoûtant,
Au délicieux, au terrifiant
Péché !

СІДОГЛАВОМУ

Ти, брате, любиш Русь,
Я ж не люблю, сарака!
Ти, брате, патріот,
А я собі собака.

Ти, брате, любиш Русь,
Як хліб і кусень сала,—
Я ж гавкаю раз в раз,
Щоби вона не спала.

Ти, брате, любиш Русь,
Як любиш добре пиво,—
Я ж не люблю, як жнець
Не любить спеки в жниво.

Ти, брате, любиш Русь,
За те, що гарно вбрана,—
Я ж не люблю, як раб
Не любить свого пана.

Бо твій патріотизм —
Празнична одежина,
А мій — то труд важкий,
Гарячка невдержима.

Ти любиш в ній князів,
Гетьмання, панування,—
Мене ж болить її
Відвічне страждання.

A UNE TÊTE CHENUE

Tu aimes la Russie * ;
Moi, frérot, pas un brin !
Tu es un patriote,
Je suis pire qu'un chien.

Tu aimes la Russie
Comme le pain, le lard ;
Moi, pour la réveiller,
J'aboie de l'aube au soir.

Tu aimes la Russie
Comme un alcool qui brûle ;
Je la hais comme aux champs
L'horrible canicule.

Tu aimes la Russie
Parée les jours de fête ;
Je la hais tel l'esclave
Qui exècre son maître.

Car ton patriotisme
N'est qu'un brillant costume ;
Le mien : ce dur labeur
Où ma vie se consume.

Tu aimes la Russie,
Ses princes et ses sires ;
Moi, je souffre de voir
Son éternel martyr.

* Ici comme dans d'autres poèmes de Franko, la Russie désigne l'Ukraine, par filiation historique avec la Russie kiévienne. (N.d.T.).

Ти любиш Русь, за те
Тобі і честь, і шана,
У мене ж тая Русь —
Кривава в серці рана.

Ти, брате, любиш Русь,
Як дім, воли, корови, —
Я ж не люблю її
З надмірної любови.

14.X. 1897

ДЕКАДЕНТ

(В. Щуратові)

Я декадент? Се новина для мене!
Ти взяв один з мого життя момент,
І слово темне підшукав та вчене,
І Русі возвістив: «Ось декадент!»

Що в моїй пісні біль, і жаль, і туга —
Се лиш тому, що склалось так життя.
Та є в ній, брате мій, ще нута друга:
Надія, воля, радісне чуття.

Я не люблю безпредметно тужити
Ні шуму в власних слухати вухах;
Поки живий, я хочу справді жити,
А боротьби життя мені не страх.

Хоч часто я гірке й квасне ковтаю,
Не раз і прів, і мерз я, і охрип,
Та ще ж оскомини хронічної не маю,
Катар кишок до мене не прилип.

Tu aimes la Russie,
Gloire à toi, et honneur !
Moi, cette Russie-là
M'est une plaie au cœur.

Tu aimes la Russie
Comme ton toit, tes porcs ;
Moi, je ne l'aime pas,
L'aimant beaucoup trop fort.

14.X.1897

LE DÉCADENT

(A V. Chtchurat)

Moi, décadent ? C'est du nouveau, pour sûr !
Ayant extrait de ma vie un moment
Et puis trouvé un mot savant, obscur,
Tu as clamé : « Voici un décadent ! »

Si la tristesse imprègne mes accords,
C'est que la vie elle-même le veut ;
Mais d'autres notes y vibrent encore :
L'espoir, l'appel de temps plus harmonieux.

Je n'aime ni les stériles angoisses,
Ni dans l'oreille la rumeur du vent ;
Tant que je vis, je veux rester vivace,
Et le combat ne m'effraie nullement.

Bien qu'avalant et l'amer et l'acide,
Bien que gelé, enroué tant de fois,
Toutes mes dents sont encore solides
Et je n'ai pas de crampes d'estomac.

Який я декадент? Я син народа,
Що вгору йде, хоч був запертий в льох.
Мій поклик: праця, щастя і свобода,
Я є мужик, пролог, не епілог.

Я з п'ющими за пліт не виливаю,
З їдцями їм, для бійки маю бук,
На празнику життя не позиваю,
Та в бідності не опускаю рук.

Не паразит я, що дуріє з жиру,
Що в будні тільки й дума про процент,
А для пісень на «шрррум» настроїть ліру.
Який же я у біса декадент?

1896

МОЇЙ НЕ МОЇЙ

Поклін тобі, моя зів'яла квітко,
Моя розкішна, невідступна мріє,
Остатній сей поклін!
Хоч у житті стрічав тебе я рідко,
Та все ж мені той спогад серце гріє,
Хоч як болючий він.

Тим, що мене ти к собі не пустила,
В моїх грудях зглушила і вгасила
Любовний, дикий шал,
Тим ти в душі, сумній і самотній,
Навік вписала ясний і високий
Жіночий ідеал.

Moi, décadent ? Du peuple étant le fils,
Je sors des caves et monte sans trêve
Pour que travail et liberté s'unissent ;
Je suis prologue, et non ce qui s'achève.

Quand il le faut je sais aussi bien boire,
Et dans les fêtes je ne bâille pas,
J'ai un bâton pour les rudes bagarres,
La pauvreté ne m'a point jeté bas.

Je n'ai jamais été un sac de graisse
Aux dividendes pensant tout le temps,
Et dont la lyre chante avec bassesse...
Que diable alors me dit-on décadent !

1896

A CELLE QUI N'EST PAS MIENNE

Pour la dernière fois, ma fleur fanée,
Mon rêve somptueux de tant d'années,
Devant toi je m'incline !
Je t'ai peu rencontrée dans cette vie,
Mais à mon cœur le souvenir suffit,
Même s'il le ravine.

Parce que tu m'as repoussé autrefois,
Parce que tu as brisé, éteint en moi
L'amour sauvage, avide,
Je garde à tout jamais au fond de l'âme
Ta pure image, un idéal de femme
Elevé et limpide.

І нині, хоч нас ділять доли й гори,
Коли на душу ляжуть злії змори,
Тебе шука душа
І до твоєї груді припадає,
У стіп твоїх весь свій тягар скидає,
І голос твій весь плач її втиша.
А як коли у сні тебе побачу,
То, бачиться, всю злість і гіркість трачу
І викидаю, мов гадюк тих звій;
Весь день мов щось святе в душі лелію,
Хоч не любов, не віру, не надію,
А чистий, ясний образ твій.

1911

ПРИТЧА ПРО ЛЮБОВ

До Йосифа в Єгипті так
Сказав облесливий дворак:

«Ах, пане, страх тебе люблю
За добрість, за красу твою!»

Та Йосиф знав ціну тих слів
І дворакові відповів:

«Минувше ти збудив сумне...
Мій друже, не люби мене!

Отець любив мене й жалів —
За се братів на мене гнів.

За се я в рові смерті ждав,
За се невольником я став.

Et aujourd'hui, à travers monts et vaux,
Quand je subis de funestes assauts,
Vers toi mon âme vole ;
Elle se serre alors tout contre toi
Et à tes pieds abandonne son poids,
Calmée par tes paroles.

Aussitôt que dans mes rêves tu viens,
J'oublie mon amertume et mon venin,
Tout ce nœud de vipères ;
Je berce en moi pieusement tout le jour
Non pas la foi, l'espérance ou l'amour,
Mais ton image pure et claire.

1911

PARABOLE DE L'AMOUR

En Egypte un vil courtisan
Dit à Joseph en le flattant :

« Ah ! que je t'aime, Monseigneur,
Pour ta bonté et ta douceur ! »

Mais sachant le prix de ces mots,
Joseph répondit aussitôt :

« Je me souviens de tristes jours...
Ami, reprends donc ton amour !

Mon père m'aimait plus que tout,
Alors mes frères trop jaloux

Dans une fosse m'ont jeté ;
Puis j'ai perdu ma liberté.

Потім Пентефрія жона —
Любила страх мене вона,
Та за любов її дарму
Попавав я на сім літ в тюрму.
Тож нині... щиро признаюсь,
Любві твоєї страх боюсь!»

1898

SEMPER TIRO

Життя коротке, та безмежна штука
І незглибиме творче ремесло;
Що зразу, бачиться тобі було
Лиш оп'яніння, забавка, ошука,
Те в необнятий розмір уросло,
Всю душу, мрії всі твої ввїсало,
Всі сили забира і ще говорить: «Мало!»

І перед плодом власної уяви
Стоїш, мов перед божеством яким,
І сушиш кров свою йому для слави,
І своїх нервів сок, свій мозок перед ним
Кладеш замість кадила й страви,
І чуєш сам себе рабом його й підданім,
Та в серці шепче щось: «Ні, буду твоїм паном».

Не вір сим пошептам! Зрадлива та богиня,
Та Муза! Вабить, надить і манить,
Щоб виссать «я» твоє, зробить з тебе начиння
Своїх забагань, дух твій спорожнить.
Не вір мелодії, що з струн її дзвенить:
«Ти будеш майстром, будеш паном тонів,
І серць володарем, і владником мільйонів».

Quand la femme de Putiphar
S'éprit si fort de moi plus tard,
Son amour, stérile pourtant,
Me mit en prison pour sept ans.
Et c'est pourquoi, je le confesse,
Je crains ton amour plus que peste ! »

1898

SEMPER TIRO

La vie est courte, l'art est infini,
Et insondable le travail créateur ;
Ce qui d'abord semblait un leurre,
Simple vertige ou jeu gratuit,
Révèle soudain d'immenses profondeurs,
Absorbe ton âme, tes rêves, tes pensées
Et toutes tes forces en disant : « Pas assez ! »

Et te voici devant ta propre œuvre
Comme devant une divinité ;
Sa gloire te saisit, telle une pieuvre,
Et à son autel il te faut apporter
Tes fibres, ton cerveau, ta volonté ;
Tu te sens son esclave, mais dans ta tête
Une voix susurre : « Non, je serai ton maître ! »

Ne la crois pas ! Perfide est ton dieu,
Fourbe ta Muse : elle t'entraîne et t'enflamme
Pour sucer ton « moi », pour te plier mieux
A ses caprices et vider toute ton âme.
Ne crois pas ses refrains insidieux :
« Tu seras seul maître et souverain,
Tu régneras sur les cœurs de millions d'hu-
mans. »

О, не дури себе ти, молодая ліро!
Коли в душі пісень тісниться рій,
Служи богині непохитно, широ,
Та панувать над нею і не мрій.
Хай спів твій буде запахуще миро
В пиру життя, та сам ти скромно стій
І знай одно — *poëta semper tiro* *.

1906

ОЛЬЗІ С.

Найгарніша для нас
Заграничная квітка;
Найлюбіше лице,
Що стрічається зрідка.

Найчистіша сльоза,
Причарована штукаю;
Найвірніша любов,
Усвячена розлукою.

1901

* * *

О, розстроєна скрипка, розстроєна!
Скільки рук нетямущих, брудних
Доторкалося струн чарівних —
І вона їх розстроєм напоєна.

* Поет завжди учень. (Лар.)

Ne te fais pas d'idées, ô jeune lyre !
Si l'essaim de chansons grouille en toi,
Sers la déesse de bon cœur, sans défaillir,
Mais ne rêve jamais de la soumettre à ta loi.
Que ton chant s'élève comme un parfum de
myrrhe
Au milieu de la vie, mais tiens-toi humblement :
Poëta semper tiro, ne l'oublie pas un seul
instant !

1906

A OLGA S.

La plus belle de toutes
Est la fleur étrangère,
Et le plus doux visage
Celui qu'on ne voit guère.

La larme la plus pure,
C'est l'art qui la dispense ;
L'amour le plus fidèle
Est sacré par l'absence.

1901

* * *

On a dérégulé le violon !
Tant de mains sales et peu fines
Ont touché ses cordes divines...
Déments, se déchaînent les sons.

Ріже вухо страшними акордами,
У тонаці ніяк не встоїть...
Де ти, майстре, щоб вмів настроїть,
Оживить її співами гордими?

1901

ДО МУЗИ

Знов кличеш ти мене, моя богине,
В непроходимі нетрі тих часів,
Де правда родиться і правда гине
І де луна ігровище бісів.

У світ краси й гидоти, в море сине
В аркани злуд, у тайники лісів,
В вир пристрастей, в огонь, що ввік не сгине,
І в заколот небесних поясів.

Нехай і так! Підем, моя ти люба!
Скуштуємо ще раз утіх земних
І зирнемо в той вир, де всьому згуба.

Ще раз пройдем по сховищах тісних,
Де жах, і жаль, і мрії, й дійсність груба,
І втомимось, і заснемо по них.

1908

VII Ses faux accords blessent l'oreille,
VIII Il ne peut plus garder le la...
IX O, quel maître l'accordera
X Pour qu'en lui de fiers chants s'éveillent ?

1901

A LA MUSE

Et de nouveau tu voudrais m'emporter
Dans cette nuit des temps, ô ma déesse,
Où naît et meurt toujours la vérité,
Où les démons sous la lune sont lestes ;

Dans les mondes d'horreur et de beauté,
Sur les mers bleues, dans les forêts épaisses
Où les passions sont un feu indompté,
Dans le remous des étendues célestes.

Soit ! Allons-y, compagne tendre et chère !
Goûtons encor aux doux plaisirs humains,
Scrutons le gouffre où tout fuit et se perd ;

Passons encor par les étroits chemins
De peur, d'ennui, de rêve et vie grossière,
De lassitude, — et reposons enfin.

1908

ЗМІСТ

Дмитро Павличко. Поезія Івана Франка 5
Гімн 12

З ЦИКЛУ «ВЕСНЯНКИ»

- I «Дивувалась зима...» 16
II «Гримить! Благодатна пора наступає...» 18
III «Гріє сонечко!» 18
IV «Вже сонечко знов по лугах...» 20
V «Земле, моя всеплодюча мати...» 22
X «Весно, ох, довго ж на тебе чекати!» 24
XI «Рад би я, весно, в весельшії нути...» 24
XII «Ой, що в полі за димове?» 26
XIII «Веснянії пісні...» 28
XV *Vivere memento!* 30

СКОРБНІ ПІСНІ

- I «Не винен я то́му, що сумно співаю...» 34
II «Бувають хвили — серце мліє...» 34
III «До моря сліз, під тиском пересудів...» 36
IV «Нехай і так, що згину я...» 36
V «Тяжко-важко вік свій коротати...» 38
VI «Вій, вітре, горою...» 40
VII Думка в тюрмі 40
VIII «Відцуралися люди мене!» 42
IX «Мій раю зелений...» 44

З ЦИКЛУ «НІЧНІ ДУМИ»

- I «Ночі безмірні, ночі безсонні...» 48
VI «Догорають поліна в печі...» 48

- VII «Не покидай мене, пекучий болю...» 50
VIII «Місяцю-князю!» 54
На суді 56
Каменярі 60
Пісня і праця 64

З ЦИКЛУ «ВОЛЬНІ СОНЕТИ»

- VI «Жіноче серце! Чи ти лід студений...» 68
XI Сікстинська Мадонна 68
XIII Пісня будучини 70

З «ПЕРШОГО ЖМУТКУ»

- I «По довгім, важкім отупінню...» 72
VI «Так, ти одна моя правдивая любов...» 72
VII «Твої очі, як те море...» 74
XIX «Я не жалуюсь на тебе, доле...» 74
«Не минай з погордою...» 76

З «ДРУГОГО ЖМУТКУ»

- IV «Ой, ти, дівчино, з горіха зерня...» 78
VII «Ой жалю мій, жалю...» 78
XII «Чого являєшся мені...» 80
Сідоглавому 84
Декадент 86
Моїй не моїй 88
Притча про любов 90
Semper tiro 92
Ользі С. 94
«О розстроєна скрипка, розстроєна!» 94
До Музи 96

TABLE DES MATIERES

Dmytro Pavlytchko. La poésie d'Ivan Franko 9
Hymne 13

PRINTANIÈRES

- I « Et l'hiver s'étonnait... » 17
II « Il tonne! Le temps de l'allégresse... » 19
III « Te revoici, doux soleil... » 19
IV « Déjà, comme à chaque printemps... » 21
V « Terre, ma mère aux fécondes entrailles... » 23
X « Que tu es long, ô mon tendre printemps... » 25
XI « Printemps, je voudrais t'accueillir... » 25
XII « Oh, dans les champs, quelle fumée... » 27
XIII « O chansons printanières... » 29
XV *Vivere memento!* 31

CHANTS DE DOULEUR

- I « Est-ce ma faute, frères... » 35
II « Il arrive que le cœur flanche... » 35
III « Dans l'océan de pleurs... » 37
IV « Qu'importe mourir oublié... » 37
V « Ah, qu'il est dur de passer sa vie... » 39
VI « Oh, vent, hurle et vole... » 41
VII Pensées de prison 41
VIII « Les gens me laissent solitaire... » 43
IX « Mon paradis vert... » 45

PENSÉES NOCTURNES

- I « Les nuits d'insomnie à nouveau... » 49
VI « Les bûches flambent dans le poêle... » 49

- VII « Ne m'abandonne pas... » 51
 VIII « Lune, ma souveraine... » 55
 Au tribunal 57
 Les casseurs de pierres 61
 La chanson et le travail 65

SONNETS EN LIBERTÉ

- VI « O cœur de femme... » 69
 XI La Madone Sixtine 69
 XIII Chanson de l'avenir 71

LA PREMIÈRE POIGNÉE

- I « Dans ma torpeur je peux entendre... » 73
 VI « Ainsi tu es mon seul... » 73
 VII « Tes yeux sont comme une onde... » 75
 XIX « Je ne me plains pas de toi... » 75
 « Ne passe pas avec dédain... » 77

LA DEUXIÈME POIGNÉE

- IV « Oh, dis-moi, petite églantine... » 79
 VII « Oh, l'amère tristesse... » 79
 XII « Pourquoi viens-tu sans trêve... » 81
 A une tête chenue 85
 Le décadent 87
 A celle qui n'est pas mienne 89
 Parole de l'amour 91
Semper tiro 93
 A Olga S. 95
 « On a déréglé le violon! » 95
 A la muse 97

TABLE DES MATIÈRES

Les chansons de l'Ukraine... 13
L'Ukraine Pavlytchko. La poésie... 13
Hymne 13

SONNETS EN LIBERTÉ
FRANCAISES

ИВАН ЯКОВЛЕВИЧ ФРАНКО
ИЗБРАННЫЕ СТИХОТВОРЕНИЯ

Перевел с украинского Анри Абриль
Киев, издательство художественной
литературы «Днипро», 1983
(На украинском и
французском языках)

Редактор *К. Ю. Квівницька-Рижова*
Художник *Д. Д. Грибов*
Художний редактор *І. М. Гаврилюк*
Технічний редактор *С. М. Величко*
Коректор *О. Я. Малхіна*

CHANTS DU DOULEUR
LA DEUXIEME POISIEE

I - Est-ce ma faute, frères... 35
II - Il arrive que le cœur... 36
III - Dans l'océan de pleurs... 37
IV - Qu'importe... 38
V - Ah, qu'il est dur de passer... 39
VI - Oh, vent, hurle... 40
VII - Pensez... 41
VIII - Les gens me... 42
IX - Mon paradis vert... 43

PENSEES

I - Les nuits d'inconnu à nouveau... 44
VI - Les bûches flambent dans le poêle... 45

Інформ. бланк № 2141.

Здано до складання 28.04.82.

Підписано до друку 10.11.82.

Формат 70×90^{1/32}. Папір друкарський № 1.

Гарнітура звичайна нова. Друк високий.

Ум. друк. арк. 3,803. Ум. фарб. відб. 3,876.

Обл.-вид. арк. 3,488. Тираж 3500.

Зам. 2—1305. Ціна 40 коп.

Видавництво художньої літератури «Дніпро»,
252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Головне підприємство
республіканського виробничого
об'єднання «Поліграфкнига»,
252057, Київ, вул. Довженка, 3.

Франко І. Я.

Ф83 Вибрані поезії / З укр. перекл. Анрі
Абріль; Передм. Д. Павличка. — К. : Дні-
про, 1983. — с.

До збірника війшли вірці громадянської та
інтимної лірики великого українського поета-револю-
ціонера (1856—1916).

Ф $\frac{70403-238}{M205(04)-83}$ - 238.83. 4702590100

У1

40 коп.